

TÜRKİYE- ÇİN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

DIŞ TİCARET

Çin Halk Cumhuriyeti, 2003 yılı Ocak - Haziran dönemi itibarı ile Japonya ve G.Kore'yi geçerek Asya - Pasifik Ülkeleri arasında Türkiye'nin en büyük ticari partneri haline gelmiştir. Ancak aşağıda verilen rakamlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin yıllar itibarı ile Çin'e ihracatı demir-çelik ürünleri başta olmak üzere bir kaç kalemlle sınırlı kalmış, Çin bu kalemlerde üretici konuma geçtikçe de ihracat rakamları giderek düşmüştür. Son yıllarda mermer başta olmak üzere inşaat malzemeleri, gıda, deri ve ağaç ürünleri gibi kalemlerde ihracat rakamları giderek yükselmekle birlikte ihracatımız hala potansiyelin çok altındadır. Oysa Çin'den ithal edilen ürünlere bakıldığında ithal kalemlerinin büyük bir çeşitlilik gösterdiği ve 2001 yılı hariç yıllar itibarı ile sürekli arttığı gözlemlenmektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından yapılan ithalatta düşük fatura kullanımı, açıktan ödeme, vb. yöntemler kullanıldığı, dolayısıyla gerçek ithalat rakamının resmi rakamların çok daha üzerinde olduğu düşünülmektedir. Türkiye ile Çin arasındaki ticaret hacminin sürekli Türkiye aleyhine büyümesi ve Türk firmalarının Çin'e ihracatının bu düzeylerde kalmasının nedenlerini araştırmak üzere firmalar arasında yapılan bir araştırma sonucunda Türkiye'nin Çin'e ihracatındaki başarısızlığın önemli nedenlerinden biri Çin tarafınca bugüne kadar uygulanan tarife ve tarife dışı engeller olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak 2001 yılı sonu itibarı ile Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne girişi bu açıdan oldukça önemli bir gelişmedir. Kısa vadede tüm sorunların çözülmesi beklenmemekle birlikte gümrük tarifelerinde başlayan indirimler, Çin mevzuatında DTÖ kurallarına uyum çerçevesinde yasal düzenlemelerin hızlandırılması önümüzdeki dönemde daha olumlu bir ortamın oluşacağına ilişkin işaretler olarak kabul edilmektedir. Bunların yanında Türk firmalarınca muhabir bankacılık ilişkilerindeki eksiklikler, taşımacılık sorunları, standartlar ve telif haklarında yaşanan sıkıntılar, Türk firmalarının Çin'i uzak bir pazar olarak addetmesi, pazara yönelik bilgi eksikliği gibi sorunlar da dile getirilmektedir. Ancak bugüne kadar yapılan temaslardan yüksek riskler olduğuna yönelik Türk işadamlarında bulunan önyargıların da bu pazara yönelik ciddi bir çalışma yapılmasını engellediği anlaşılmaktadır. Ticaret rakamlarındaki dengesizliğin iki ülke arasında gerçekleştirilen tüm resmi ve gayri resmi görüşmeler sırasında Türk tarafınca dile getirilmesi neticesinde son iki yılda Çin'den birtakım alım heyetlerinin Türkiye'ye gelmesi bu dengesizliğin giderilmesi amacıyla yapılan çalışmalara örnek teşkil etmektedir.

YATIRIM İLİŞKİLERİ

Çin'deki Türk Yatırımları Türk firmalarının ise Çin'de daha ziyade gıda ve tekstil alanında toplam altı adet kayıtlı girişimi bulunmaktadır. Bu yatırımların toplam değeri 15 milyon dolardır. Bunlardan en önemlisi ENKA Holding'e bağlı Çimtaş firmasının Ningbo'da enerji sektöründe kullanılan yüksek mühendislik ürünü çelik komponentlerin üretimi amacı ile kurduğu ve yatırım tutarı 10 milyon ABD Doları olan tesisidir. Ancak doğrudan yatırım olmamakla birlikte özellikle elektronik, gıda ve tekstil sektörlerinde pek çok Türk firması üretimlerinin bir bölümünü Çin'de gerçekleştirmektedir. Geçtiğimiz yıllarda Baycan firmasının Çinli ortağı ile gerçekleştirdiği sakız üretimine yönelik yatırımın ortaklar arası anlaşmazlık nedeniyle başarıya ulaşamaması bu konuda ilk örneklerden biri olması ve kamuoyuna yansımaları nedeni ile Türk firmalarını yeni yatırımlara ve ortaklıklara temkinli bakmaya itmiştir.

İŞBİRLİĞİ OLANAKLARI

2001 yılı Aralık ayında Türkiye ile Çin arasında imzalanan mutabakat zaptı çerçevesinde Türkiye Çin tarafından tanınan 23. resmi turist güzergahı olmuştur. Bu anlaşma ile gerekli prosedürel işlemler tamamlandığında Çin vatandaşlarının Türkiye'ye grup turizmi gerçekleştirmesi mümkün olacaktır. 2002 yılı içinde yaklaşık 25.000 Çinli turist Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu rakamın anlaşmanın imzalandığı ilk 2-3 yıl içinde 125.000 dolayında gerçekleşmesi beklenmektedir. Dünya Turizm Örgütü raporlarına göre önümüzdeki dönemde dünyanın en fazla turist gönderen ülkeleri arasında ilk sırada yer alması beklenen Çin ile gerçekleştirilen bu anlaşma ikili ticari ilişkilerde mevcut bulunan Türkiye aleyhine durumun dengelenmesi açısından oldukça önemli bir fırsattır. Bilindiği üzere 2008 yılında düzenlenecek Olimpiyat Oyunları'na Çin'in başkenti Pekin evsahipliği yapacaktır. Bu nedenle kentin şehrin çevre ve altyapısındaki yenilenmeler için düşmeye basılmıştır. Pekin Olimpiyat Oyunları Organizasyon Komitesi ve Pekin Belediyesi tarafından yapılan açıklamaya göre, olimpiyat oyunları organizasyonu ile hızlı gelişme dönemine giren Pekin'de oyunlar için 19 yeni stadyum ve spor salonu inşa edilecek ve mevcutlar yenilenecektir Türk inşaat ve müteahhitlik firmaları çeşitli nedenlerle bugüne kadar bu ülkede pazara girememişlerdir. Ancak 2008 olimpiyat oyunları bu açıdan hem inşaat - müteahhitlik hem de inşaat malzemeleri firmaları için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bunun dışında Irak'ın yeniden inşası sırasında ve diğer pazarlarda Türk firmaları ile işbirliği yapmak isteyen Çinli inşaat ve müteahhitlik firmalarından oluşan bir heyet Ağustos 2003'de Türkiye'ye gelerek Türk firmaları ile görüşmeler gerçekleştirmiştir.

SORUNLAR

Bankacılık:

Çin'de dış ticaret-finans bağlantısının büyük bir bölümü Bank of China tarafından kontrol edilmekle birlikte son dönemde İnşaat Bankası (People's Construction Bank of China), Sanayi ve Ticaret Bankası (Industrial and Commercial Bank of China), Tarım Bankası (Agricultural Bank of China) ve CITIC Sanayi Bankası (CITIC Industrial Bank) gibi bankalar da giderek artan oranda akreditif düzenlemektedir. DTÖ üyeliğinden sonra Çin'de faaliyet gösteren yabancı bankaların şubeleri de akreditif düzenleyebilmekte, bazı bankalar Çin vatandaşlarına da döviz cinsinden hesap açabilmekte ve işlem yapabilmektedir. Türk firmaları tarafından dile getirilen en önemli sorun Çin bankalarının teyitli akreditif açmaması, Çin veya diğer ülke bankalarınca açılan akreditiflere teyid eklememesi veya dünya bankalarının Çin bankaları tarafından açılan akreditiflere teyid eklemesini engellemesidir. İkinci olarak dış ticaret ödemelerine ilişkin kuralların henüz yeterince standart olmaması ve olay bazında değerlendirilebilmesidir. Bu sorunların DTÖ üyeliğinin ardından zaman içinde çözülmesi beklenmekle birlikte uzun süreli ticari ilişki kurulmadan ve firmalar arası güven ortamı oluşmadan herhangi bir firmanın bu ülke firmaları ile teyitli akreditif olmadan alım-satım ilişkisine girmesi riskli kabul edilmektedir. Zira pazar koşullarındaki değişiklikler söz konusu olduğunda Çinli firmaların daha önce üzerinde anlaşılmış alım-satım koşulları üzerinde değişiklikler yapmak istemesi, Türk firmalarını, ürünlerini gümrüklerden çekmeyecekleri baskısı ile yeni koşullar üzerinde anlaşmaya zorlamaları zaman

zaman karşılaşılan durumlar arasındadır. Türk ve Çin bankacılık sektörleri arasında gelişmiş bir muhabir banka ilişkisinin mevcut olmaması firmaların bu ülke ile ilgili işlemleri sırasında ciddi sorunlarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Uluslararası bankacılık uygulamalarına göre çok daha kısa sürelerde çözülebilecek bazı sorunların giderilmesi bu nedenle uzamakta, firmalar için zaman ve maddi kayıplara neden olmaktadır. İlk kez bir Türk bankasının (Garanti Bankası) Şanghay'da bir temsilcilik ofisi açması bu konuda atılan en somut ve umut vaat edici adımdır. Ülke bankacılık sektörünü ve işleyişini daha yakından tanıma fırsatı yaratan bu ofis henüz bankacılık işlemleri yapamamakla birlikte Türk firmalarına mevzuat, işleyiş ve pazar koşulları konusunda daha detaylı bilgileri sağlaması açısından yararlıdır.

Standartlar:

DTÖ üyeliğinden önce Çin, standartları ve malın içermesi istenen asgari teknik özellikleri ithalatı engelleyici bir unsur olarak uygulayabilmektedir. Sanayi ürünleri için ithalat öncesi istenen kalite ve standart belgeleri pek çok kalemde dünyanın en yüksek standartları olarak addedilen Japon standartlarına tekabül etmektedir. Kalite onay işlemleri uzun sürebilmekte ve yeterince şeffaf olmayabilmektedir. İç piyasayı korumayı ve bazı ürünlerin ithalini önlemeyi amaçlayan bu uygulama pratikte ithalatı engelleyebilmektedir. Standartlar ulusal düzeyde aynı olmayıp, pek çok ürün için farklı eyaletlerde farklı olabilmektedir. Bu standartlar kamuya duyurulmadan kısa aralıklarla değiştirilebilmekte, önceki standarda göre hazırlık yapan firmalar öncede planlanmayan maliyet kalemleri ile karşı karşıya kalmakta, ciddi zararlara uğrayabilmektedir. Bu konuda da DTÖ üyeliğinin ardından olumlu yönde değişiklikler beklenmektedir.

Mevzuatlardan Kaynaklanan Sorunlar:

Çin hala genel anlamda mevzuatı özellikle yabancılar ve ticaret ile ilgili konularda şeffaf olmayan bir ülke olarak kabul edilmektedir. Bir ithalat ya da yatırım söz konusu olduğunda daha önce maliyete dahil edilmeyen, zaman zaman yerel yönetimlerden de kaynaklanan bazı masraf kalemlerinin ortaya çıkması, yeni yasal düzenlemelerin zaman zaman geriye doğru işletilmesi özellikle DTÖ üyeliğinden önce sık rastlanan durumlardır. Ancak Çin makamları bir genelge yayınlamaya bundan sonra MOFTEC Gazete (Wengao)'nun uluslararası dış ticaretle ilgili alınan bütün kararları yayınlacağını ve sadece yayınlanmış kararların uygulamaya konacağını açıklamıştır. Ancak zaman zaman şeffaflık konusu ile ilgili şikayetler devam etmektedir.

Genel Durum :Dış ticaretimizdeki makasın giderek Çin lehine açılmasında Çin tarafından kaynaklandığı gibi Türk tarafından da kaynaklanan bazı nedenler mevcuttur. Türk firmaları özellikle geleneksel pazarlarda sorun olmadığı, ekonomik sıkıntıların yaşanmadığı dönemlerde yeni pazar arayışı konusunda istekli davranmamakta, geleneksel pazarların alışılmış ve kabul gören dolayısı ile kolay alım-satım koşullarının dışına çıkmak istememektedirler. Yeni pazarlara açılmanın aynı zamanda ciddi bir finansal kaynak gerektirebilecek bir konu olması firmaları bu tür faaliyetlerden uzak tutmaktadır. Öte yandan Çin dünyanın en büyük firmaları için bile kolay ve kapıları açık bir pazar değildir. Bölgeler arası ciddi gelir ve kültür farklılıkları bulunan, tüketim alışkanlıkları ve mentalitesi tamamen farklı bir toplumdur. Çin pazarına girmek ve kalıcı olmak uzun vadeli ve ısrarlı çalışmalar sonucu mümkün olabilmektedir. Bu nedenle özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar başta olmak üzere Türk firmaları Çin

pazarının, sektörler itibarı ile mevcut durumu, dağıtım kanalları, vb. gibi pazar ile ilgili her tür bilginin sağlanabileceği kurumsal desteğe kavuşturulması gerekmektedir. Kültür ve iş yapma mantığındaki farklılıklar, altyapı sorunları nedeni ile Çin pazarına girebilmek için firmalar Hong Kong, Tayvan, Singapur ve hatta Almanya ve İtalya'yı kullanmak, bunun getirdiği artı maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Kısa vadede bu pazarlara girmek için katlanılabilecek bu maliyet, uzun vadede araçlara bağlı kalınması ve kar maksimizasyonunun mümkün olamamasına neden olmaktadır. Özellikle 1998 yılından başlayarak Türk firmalarının bu ülkeye yönelik olarak ilgileri artmaya başlamıştır. Özellikle deri sanayi, inşaat malzemeleri üreticileri, mermer ve gıda sanayi gibi sektörlerden firmalar bu ülkede ofis açmak veya temsilciler aracılığı ile pazara girme yolunda ciddi adımlar atmışlardır. Yurtdışı ofis veya mağaza açma, fuarlara katılım girişimlerinin devlet tarafından da desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Firmalara yönelik bu tür desteklerin dışında en önemli nokta Çin'de Türkiye ve Türk ürünlerinin tanıtımına yönelik faaliyetlerin yoğunlaştırılmasıdır. Çin'de Türkiye'ye ve Türk mallarına ilişkin başka bazı ülkelerde olduğu gibi, ilk anda tüketicinin aklına gelen olumsuz bir imaj bulunmadığı, daha çok bir bilgi eksikliğinin olduğu dile getirilmektedir. Bu faktör bu ülkede yapılacak iyi hazırlanmış tanıtım ve imaj faaliyetlerinin, Türk ürünlerine ve Türkiye'ye karşı yerleşik olumsuz bir imaj bulunan ülkelerde yapılabileceklerden, çok daha fazla getiri getirmesine neden olacaktır.

ANLAŞMALAR

Ticaret Anlaşması (Ocak 1975) Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması (Şubat 1982)
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (Mayıs 1994) Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi
Anlaşması (Ocak 1997) Türkiye - Ç.H.C. 14.Dönem Karma Ekonomik Komisyon Protokolü (Nisan 2002)

Makale için ekodialog.com 'a teşekkür ederiz.